

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Гілея
Науковий вісник
збірник наукових праць

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 99 (№ 8)

Київ – 2015

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

**з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
№ 747 від 13 липня 2015, з історичних наук постановою Президії ВАК України: № 1-05/3 від 14 квітня 2010 р.**

Свідцтво про державну реєстрацію (переєстрацію) друкованого засобу
масової інформації: серія КВ № 19946 – 9746 ПР від 31 травня 2013 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 12 від 25 червня 2015 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 15-06-25 від 25 червня 2015 р.)

Збірник входить до міжнародної індексації**Рецензенти:**

Панчук М. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Степино М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Онищенко І. Г., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)

Шеф-редактор:

Андрущенко В. П.,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
д-р філос. наук, ст. н. с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, ст. н. с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)
Предборська І. М.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Відповідальний секретар:

Халамендик В. Б.,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Свтух В. Б., д-р іст. наук, проф.,
член-кор. НАН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Армєнія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)

Редакційна колегія:**З історичних наук:**

Войцехівська І. Н., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Гончар Б. М., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

Дробот І. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Вінниця)
Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шаповал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д-р філос. наук, професор (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жишко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Куцупал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Оніпко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Тецлав С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Уваркіна О. В., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрусишин Б. І., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 99 (8). – 400 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Hileya

*naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'*

- *Istorychni nauky*
- *Filosofs'ki nauky*
- *Politychni nauky*

Vypusk 99 (№ 8)

Kyyiv – 2015

Zbirnyk zasnovo 2004 roku. Vykhid z druku – shchomisyachno

FAKHOVE VYDANNYA

*z filofs'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy
№ 747 vid 13 lypnya 2015, z istorychnykh nauk postanovoyu prezidiyi VAK Ukrainy: № 1-05/3 vid 14 kvitnya 2010 r.*

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu
masovoyi informatsiyi: seriya KV № 19946 – 9746 PR vid 31 travnya 2013 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova (protokol № 12 vid 25 chervnya 2015 roku);
Prezidiyi VHO Ukrainy's'koyi Akademiyi Nauk (protokol № 15-06-25 vid 25 chervnya 2015 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnoyi indeksatsiyi

Retsenzenty:

Panchuk M. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Stepyko M. T., d–r filofs. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Onyshchenko I. H., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Shef – redaktor:

Andrushchenko V. P., d–r filofs. nauk,
prof., chlen–kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d–r filofs. nauk, st.n.s.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Kyvlyuk O. P., d–r filofs. nauk, st.n.s.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d–r filofs. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)
Predbors'ka I. M., d–r filofs. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendy V. B., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d–r filofs. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy,
akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Vashkevych V. M., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Yevtukh V. B., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zelenkov A. I., d–r filofs. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Kolesnyk V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)
Myrzhakhanyan R., d–r ist. nauk, prof. (Armeniya, Yerevan)
Mykhal'chenko M. I., d–r filofs. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)
Rafal's'kyi O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Soldatenko V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)

Redaktsiyna kolehiya:

Z istorychnykh nauk:

Voytsekhiv's'ka I. N., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Honchar B. M., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Drobot I. I., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zhurba M. A., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Laz'ko H. H., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')
Mykhaylyuk V. P., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Vinnytsya)
Stoyan T. A., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Cherneha L. M., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Shapoval Yu. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Z filofs'kykh nauk:

Abasov A. S., d–r filofs. nauk, profesor (Azerbaydzhan, Baku)
Bazaluk O. O., d–r filofs. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Bekh V. P., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Voronkova V. H., d–r filofs. nauk, prof. (Ukrayina, Zaporizhzhya)
Harbar H. A., d–r filofs. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Herasymova E. M., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhad'ko V. O., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Zhyzhko T. A., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Kutsepal S. V., d–r filofs. nauk, prof. (Ukrayina, Poltava)
Mykolaychak A., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'sheha, Poznan')
Onipko O. F., d–r tekhn. nauk, profesor (Ukrayina, Kyiv)
Tetslav S., d–r filofs. nauk, prof. (Pol'sheha, Bydoshch)
Uvarkina O. V., d–r filofs. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Yashanov S. M., d–r ped. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z politychnykh nauk:

Andrusyshyn B. I., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Babkina O. V., d–r polit. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Balabanov K. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')
Varzar I. M., d–r polit. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Voynalovych V. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Ivanov M. S., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)
Kizima S. A., d–r polit. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Kotyhorenko V. O., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Kras' I., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'sheha, Chensstokhov)
Lapyna S. V., d–r sots. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)
Makarenko L. L., d–r ped. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Ostapenko M. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Rymarenko S. Yu., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)
Savyl'yev V. L., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Sroshosha T., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'sheha, Chensstokhov)

Hileya: naukovy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K.: «Vydavnytstvo «Hileya», 2015. – Vyp. 99 (8). – 4__ s.

Kontseptsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitleni problem informatsiynoyi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhopyuyut' haluzi istorychnykh, filofs'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovany na fakhivtsiv humanitarnykh ta sotsial'no-politychnykh nauk.

особистій справі, позичивши йому грошей у скрутний час [2, арк. 49, 53].

Власне, спогади отця Олексі Пристая щодо діяльності дипломатичної місії ЗУНР під головуванням Лонгіна Цегельського завершуються листами доктора Луки Мишуги від середини 1920-х рр., коли він перейняв на себе керівництво, а Лонгін Цегельський не мав вже жодного відношення до цієї справи. Маємо зазначити, що спогади отця Пристая хоч і мають дещо суб'єктивний та заангажований характер (що в принципі характерно для такого виду джерел), але є незамінними при вивченні механізмів функціонування місії, атмосфери, яка панувала в середовищі української еміграції. Його оцінки допомагають зрозуміти глибинні причини та приводи, які безпосередньо призвели до формування негативного іміджу уряду ЗУНР та невдачі його фінансової місії.

Список використаних джерел

1. ЦДАЛ. – Ф.682. – Оп.1. – Спр.200; Ф.372. – Оп.1. – Спр.92.
2. Там само. – Ф.789. – Оп.1. – Спр.11.
3. Там само. – Ф.789. – Оп.1. – Спр.15; Спр.38.
4. Там само. – Ф.789. – Оп.1. – Спр.59.
5. ЦДАВО. – Ф.4460. – Оп.1. – Спр.2.

References

1. CDIAL. – F.682. – Op.1. – Spr.200; F.372. – Op.1. – Spr.92.
2. Tam samo. – F.789. – Op.1. – Spr.11.
3. Tam samo. – F.789. – Op.1. – Spr.15; Spr.38.
4. Tam samo. – F.789. – Op.1. – Spr.59.
5. CDAVO. – F.4460. – Op.1. – Spr.2.

Ivanitskyi I. V., post-graduate student, History for faculties of Humanities, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), zapadenezj@ukr.net

Longinus Tsehelskyi in exile (based on assets TsDIAL)

In the article author provides source study analysis and points out information potential of TsDIAL funds (including fund 789 Father Oleksa Prystaj) for researching the emigre period of life and work of Dr. Longinus Tsehelskyi.

Keywords: Longinus Tsehelskyi, The West Ukrainian People's Republic, emigration, memories.

Иваницкий И. В., аспирант кафедры истории для гуманитарных факультетов, исторический факультет, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), zapadenezj@ukr.net

Лонгін Цегельський в еміграції (по матеріалам фондів ЦДІАЛ)

Осуществлен анализ источников и раскрыто информационный потенциал личных фондов ЦДІАЛ (в частности, фонда 789 отца Алексея Пристая) для изучения эмигрантского периода жизни и деятельности доктора Лонгина Цегельского.

Ключевые слова: Лонгін Цегельський, ЗУНР, еміграція, воспоминания.

УДК 94(477)«1941/1944»

Салата О. О.,

доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), osoznanie_oks@bk.ru

Діяльність Міністерства народної освіти і пропаганди Німеччини в системі нацистської ідеології в 1933–1941 рр.

Показано роботу нацистського пропагандистського апарату та розробку і використання ним різноманітних форм і методів впливу на власне населення в галузі освіти, науки та суспільних відносин. Розкрито процес формування та діяльність Міністерства освіти і пропаганди, його структуру та методи діяльності в Німеччині в 1933–1941 рр., прагнення отримати підтримку німецьких громадян для підготовки і ведення війни з Радянським Союзом.

Визначено характер і результати інформаційно-пропагандистського впливу на свідомість німецького населення в умовах підготовки і ведення війни як один з основних напрямків в діяльності Міністерства народної освіти і пропаганди. Доведено, що нацистська пропаганда сприяла успішній стабілізації режиму, що дозволило приступити в подальші роки до швидкої переорієнтації суспільної свідомості.

Ключові слова: Третій рейх, пропаганда, інформаційна політика, Міністерство народної освіти і пропаганди, методи і форми пропаганди.

XX століття стало часом активного використання нової зброї – пропаганди. Саме поняття «пропаганда» є сучасною формою комунікації, завдяки якій поширюються факти, чутки та інша інформація, здатна впливати на суспільну думку. Засобами пропаганди є ЗМІ, заклади освіти і, навіть наукові установи. Їх діяльність спрямована на формування необхідної суспільної думки. Усе частіше пропаганда використовується політичними партіями, політичними силами з метою формування у конкретних верств населення певних поглядів і уявлень.

Найактивніше пропаганду використовують сторони у військових протистояннях. Зокрема активно пропаганда використовувалась нацистською Німеччиною та Радянським Союзом у роки Другої світової війни. У цей період вона стала справжньою зброєю, яка сприяла встановленню власного режиму на захоплених територіях, поширенню ідей нацизму і комунізму, формуванню серед населення групи прихильників і колабораціоністів.

Пропагандистську діяльність нацистської Німеччини досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені, зокрема історики Д. Джовет, Лонгеріх, Р. Коел, В. Віперрман та ін. [4; 5; 6; 7; 8]. В їхніх працях аналізується процес становлення Націонал-соціалістичної партії в Німеччині, її діяльність в галузі освіти та суспільних відносин. Пропагандистська діяльність Третього рейху розглядалась лише в загальних рамках проблем нацистської політики.

Сучасний науковий підхід до вивчення пропагандистської діяльності Третього рейху використано в дослідженнях російських учених Г. Г. Почепцова, І. М. Панаріна [19; 20]. У своїх працях вони вперше роблять спробу цілісного висвітлення методів, механізмів і прийомів інформаційної боротьби, які були застосовані Англією, США, Німеччиною і Радянським Союзом у Першій та Другій світових війнах. Особливу увагу вчені приділили механізмам впливу на суспільну думку, ролі засобів масової інформації у військовому протистоянні між Німеччиною та СРСР.

Вивчення методів політичної пропаганди і агітації продовжували історики О. Гогун А. і Окорочов [12; 17]. У свої працях вони звертають увагу на механізми та особливості політтехнологій, які застосовувалися керівництвом Третього Рейху та СРСР на тимчасово окупованих німецько-фашистською армією територіях України.

В кінці XX ст. російські історики здійснили спробу переглянути оцінки причин і характеру колабораціоністського руху на окупованих територіях Радянського Союзу. Найбільш актуальні в цьому напрямку праці українських істориків М. І. Семиряги та С. І. Дроб'язко [21; 14]. Особливу увагу необхідно звернути на працю М. І. Семиряги «Колабораціонізм. Природа, типологія і прояви в роки Другої світової війни», де він досліджує спроби використання нацистами у своїй пропаганді ідей колабораціонізму.

Отже, незважаючи на значну кількість праць діяльність окремих органів нацистської пропаганди практично не

досліджувалася. Звідси метою нашої статті є висвітлення діяльності Міністерства освіти і пропаганди в нацистській Німеччині в 1933–1941 рр. відповідно завданням роботи є розкриття діяльності окремих структур Міністерства освіти і пропаганди та концепція його діяльності.

Незважаючи на потужний військовий потенціал Німеччина у Першій світовій війні понесла великі втрати. Більшість європейських, у тому, числі й німецьких політиків зазначали, що Німеччина потерпіла поразку не на полі бою, не від того, що «її армія ніколи не буде розбита», а поразка стала очевидною тому, що рухнув тил, оскільки значна частина радикально налаштованих політиків і мирних жителів стала жертвами іноземної пропаганди. У зв'язку з цим, у міжвоєнний період в університетах Європи почалося вивчення ролі інформації у війні, було проведено велику кількість досліджень. Не залишилися осторонь і німецькі вчені. Вони узагальнили накопичені теоретичні знання та досвід у галузі інформаційного протистояння під час війни, об'єднали в єдину теорію, яку німецький вчений Дж. Ф. Ч. Фуллер 1921 року назвав «теорією психологічної війни» [23].

Відомий історик Г. Ласвелл у своїй праці оцінював техніку пропаганди обох сторін військових дій, спираючись на інтерв'ю офіційних осіб та аналіз архівних матеріалів. Він аналізував символи, які використовувалися в пропагандистських повідомленнях. Його дослідження стали важливим внеском у теорію комунікацій та інформаційних війн [7].

Військові вчені одноголосно визнали, що інформаційна війна і як її інструмент пропаганда є складовою частиною військового мистецтва. Англійський учений П. Г. Уорбертон писав: «Сьогодні основним завданням у війні є не знищення збройних сил противника, як це було раніше, а підриз морального стану населення ворожої країни в цілому і до рівня, щоб воно змусило свій уряд піти на мир. Збройні зіткнення армій – це лише один із засобів до досягнення цієї мети» [17].

Під час Другої світової війни нацистське керівництво Німеччини вже досить досконало володіючи технологіями пропаганди та інформаційного впливу здійснювало вплив на власну армію та населення, на армію та населення противника [15].

Так, ідеї Адольфа Гітлера приваблювали 80 мільйонів німців і вождів Рейху, зокрема рейхсміністра Міністерства народної освіти і пропаганди Й. Геббельса [15]. Методи пропаганди, розроблені самим Геббельсом, не тільки дозволили переконати народ Німеччини в правоті фюрера, але й сприяли тому, що за чотири роки війни в полон до німців добровільно здалися велика кількість російських солдатів. За даними, дослідження історика В. Короля до полону здалося близько 6 млн. 400 тис. чоловік [16, с. 117]. Здавалися не тільки на початку війни (що ще якось пояснювалось), але й у самому кінці війни, коли Радянська Армія вже вела наступальні бої, звільняючи Європу. Як приклад наведемо дані, які пропонує нам О. Гогун: «...1942 року, після битви під Москвою, пість дивізій перебіжчиків (79779 осіб), у 1943 році – після Сталінграда, більше двох піхотних дивізій повного складу (26108 осіб). 1944 року, коли багато хто у світі припускав, що війна закінчиться саме цього року, а червоноармійці, пройшовши через Україну і Білорусію, своїми очима переконались у «неперевершеності» нацистського «нового порядку» чисельність усвідомлених «зрадників»

дорівнювала чисельному складу дивізії (9207 осіб)» [12, с. 9].

«Дієвість нацистської пропаганди оцінили і «органи», помічає О. Гогун. За знайдену ворожу листівку або власницьку газету червоноармійця розстрілювали. Упродовж усієї радянсько-німецької війни військові трибунали (зрозуміло, не тільки через знайдені примірники друкованої ворожої пропаганди) винесли 167000 смертних вироків» [12, с. 10]. Звідси можна зробити висновок, що значна частина населення, дійсно підпадала під вплив нацистської пропаганди.

Сила пропаганди у цей період стає надзвичайно потужною. Застосовуються інформаційні технології, які, на думку, Ю. А. Шрейдера є основою і визначальним компонентом промислово-економічного комплексу транснаціональних спільнот, які впливають на формування світоглядних процесів у суспільстві (Шрейдер «Теорія комунікацій») [24]. Такими технологіями в умовах Великої Вітчизняної війни стали чітко розроблені урядом, керівництвом Націонал-соціалістичної партії в Німеччині методи й механізми, які робили німецьке та радянське суспільства безперечно інформаційно замкнутими.

Політичний режим, що було встановлено націонал-соціалістичною владою в Німеччині мав тоталітарні риси. Щоправда, її ідеологія мала дещо інший відтінок: основою її було вчення про раси. Весь розвиток світової історії та культури розглядався через призму розвитку рас та расових відносин. Основні ідеї цього вчення були викладені в праці А. Гітлера «Mein Kampf, 1925». Крім того, автор цієї праці наголошував, що німці є найвищою расою, а тому заслуговують на свій життєвий простір, який можна отримати лише внаслідок воєн [3].

Внаслідок Першої світової війни та світової економічної кризи німецький народ, як і інші народи, шукав виходу з цієї важкої ситуації. Тому в цей період ідеї Націонал-соціалістичної партії були дуже привабливими і актуальними, особливо притягували обурених владою (політикою) та безробітних. Не залишилися осторонь і націоналістичні кола німецького суспільства, які звинувачували молодих демократів у поразці в Першій світовій війні.

Як тільки націонал-соціалістична верхівка отримала доступ до владних структур, одразу ж почала створювати свій міністерський апарат. Так, у квітні 1933 р. Геббельс і Геринг стали керівниками новостворених міністерств пропаганди і агітації. Під контролем націонал-соціалістів опинився поліцейний апарат.

3 січня 1933 р. почалося знищення партійно-політичної системи. Було прийнято декрет «Про захист народу і держави», який скасував основні права, що були встановлені Веймарською конституцією, та передбачалося ввести надзвичайний стан у країні. Це сприяло активній боротьбі з політичними противниками. Багато з них були ув'язнені в новостворених у 1934–1938 рр. концентраційних таборів. Була розгорнута практика переслідувань та терору проти інакодумців. 1934 року, коли Націонал-соціалістична партія на чолі з Гітлером прийшла до влади, почався тотальний контроль за життям усього суспільства. Почалася перебудова духовного і суспільного життя відповідно до націонал-соціалістичних ідей. Була встановлена жорстка цензура, яка чітко слідувала за появою різних ідейних течій.

1933 року було створено ряд міністерств, і, хоча напрямки їх діяльності були різними, об'єднувало їх те, що всі вони повинні були займатися ідеологічними питаннями та пропагандою в німецькому суспільстві.

Міністерство народної освіти і пропаганди, яке очолив Йозеф Геббельс, об'єднало існуючі пропагандистські організації Рейху, ставши фактично монополістом у сфері інформаційно-пропагандистської діяльності. Його метою була консолідація дій щодо ведення пропаганди, а також вплив на населення Німеччини через газети, радіо, театр, кінематограф і т.п. Відповідно до урядового декрету від 30 червня 1933 р. у підпорядкування Міністерства передавалася загальна політична пропаганда, вища політична школа, державні свята, преса, радіо, книгодрукування, мистецтво, музика, театр, кіно, контроль за моральним станом суспільства [9, с. 181].

З початком Другої світової війни вся військова пропаганда всередині країни віддавалася в розпорядження Міністерству народної освіти і пропаганди. У міністерстві було зібрано кращі пропагандистські кадри нацистів. Більшість із співробітників належала до верхнього прошарку середнього класу, половина мала університетські дипломи. Внутрішня структура міністерства постійно змінювалася, збільшувалася кількість відділів. Спочатку були утворені відділи пропаганди, радіо, преси, кіно, театру, сектор внутрішньої преси, сектори іноземної преси, періодичного друку, друку з питань культури, народної творчості, музики, літератури, зарубіжного туризму. До складу міністерства не входили, але контролювалися ним Імперська палата культури, Управління Лейпцизького ярмарку, Німецька бібліотека, Німецький інститут міжнародних відносин, Імперське об'єднання німецької преси [19, с. 152].

Відділ пропаганди завжди був і залишався найважливішим відділом міністерства. Цей структурний підрозділ займався засобами пропаганди, прищепленням населенню нацистського світогляду, питаннями проведення з'їздів і проведенням уніфікованої пропагандистської кампанії на всій території Німеччини. Проведення політики міністерства на місцях здійснювали імперські відділи пропаганди. В апараті працювали переважно колишні члени нацистської партії [1, с. 28–30].

Особливу увагу заслуговує Рада видавництва, що знаходилася при міністерстві, під контролем якої було видавництво і 27 тис. книготоргових закладів. Можна сказати, що в руках міністерства опинилася система отримання інформації та її розповсюдження. З метою створення потужного інформаційного центру за ініціативою міністерства 1934 року було об'єднано два найбільших інформаційних агентства: агентство Вольфа і Телеграфний союз, який входив до газетного концерну Гутенберга [19, с. 153–154]. У результаті об'єднання виникло Німецьке офіційне інформаційне бюро, яке й стало головним рупором не лише Міністерства народної освіти і пропаганди, а й Третього Рейху. Його діяльність поширювалась на населення Німеччини і на країни Західної та Центральної Європи.

Про те, яке місце і завдання мало німецьке радіо для інформаційної політики Третього Рейху, свідчать слова Й. Геббельса. 1933 року він чітко визначив нові прерогативи цієї політики: «Те, чим преса була для дев'ятнадцятого століття, радіо стало для двадцятого». А відкриваючи Х Всегерманську виставку засобів

радіомовлення, міністр пропаганди говорив про радіо, як про «найпершого і впливового посередника між рухом і нацією, між ідеєю і людиною. Нам потрібне радіо, що крокує разом з нацією, радіо, що працює для людей» [11, с. 231].

Під контролем міністерства знаходилася також уся німецька преса. 4 жовтня цього ж року був прийнятий «Закон про редакторів», за яким редакторську посаду міг обійняти тільки аристократ за походженням. Нацисти провели чистку журналістських рядів, вигнавши з редакцій до 1939 р. більше 1400 «неблагонадійних» журналістів. Займатися журналістикою могли фактично тільки члени Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (НСДАП) [19, с. 153–154].

Монополіне становище у видавництві газет перейшло до рук нацистської партії. 1934 року в загальній кількості газет, які видавалися НСДАП мала частку, що складала 2,6%, а їх тираж налічував 7,5% загального тиражу німецьких газет. За 10 років кількість нацистських газет зросла до 36%, а їх тираж – до 82,5% загальнонімецького тиражу. Офіційний орган нацистської партії газета «Völkischer Beobachter» наприкінці 30-х рр. виходила друком в берлінському, мюнхенському і віденському виданнях [19, с. 155].

Німецький історик І. Фест так говорив про нацистську політику у сфері інформації: «Велику кількість місцевих видань було усунено за допомогою економічного тиску або боротьби за тих, хто їх передплатує, у якій були застосовані всі засоби, якими володіла держава; інші були конфісковані, лише деякі з провідних газет, які пропонували використання свого іміджу, були різко зменшені але продовжували працювати. Разом із тим Геббельс прагнув пом'якшити і приховати державну монополію на журналістську думку. Друк, як і взагалі культура, відповідно до проголошеного ним гасла, повинна була бути «єдина у волі і багатообразна у виразах волі» [22, с. 330–331].

Щодня в Міністерстві народної освіти і пропаганди вищі чини проводили закриті прес-конференції, під час яких нацистське керівництво повідомляло про внутрішні й міжнародні найважливіші події та їх оцінку, давали вказівки щодо необхідних коментарів, а також визначали основні тактичні й стратегічні завдання пропагандистських кампаній [19, с. 150–151].

Діяльність засобів масової інформації була повністю підпорядкована ідеологічним засадам НСДАП, що сприяло створенню ефективного апарату тотальної пропаганди націонал-соціалістичної ідеології і забезпечило підтримку агресивного зовнішньополітичного курсу фашистської Німеччини з боку більшості німецького населення. Таким чином, прихід націонал-соціалістів до політичної влади супроводжувалися інтенсивною пропагандистською кампанією, якою керував міністр народної освіти і пропаганди д-р Пауль Йозеф Геббельс. Він підпорядкував своїй владі всі сфери ідеологічного впливу на свідомість мас: пресу, радіомовлення, літературу, музику, кінематограф, театр, образотворче мистецтво, комерційну діяльність, туризм [2].

Міністерством народної освіти і пропаганди було створено великий розгалужений апарат з метою підготовки і проведення різноманітних агітаційних акцій, які б впливали й на інші держави. У своїй агітаційній та дезінформаційній діяльності Націонал-соціалістична

партія використовувала різні пропагандистські прийоми та засоби: брехню, маскування, відкрити дезінформацію, раптовість та ін. Даючи настанови своїм підлеглим, Й. Геббельс наголошував, що можна розстрілювати противника з кулеметів до тих пір, поки він не визнає переваги того, хто має у своєму розпорядженні ці кулемети. Це найбільш простий шлях. Але націю можна змінити і шляхом революції духу і тим самим не знищити противника, а навіть перетягнути на свій бік [10].

Нацистська пропаганда відіграла величезну роль у переконанні німецького населення в тому, що лише війна вирішить усі політичні та економічні проблеми, що виникли внаслідок Першої світової війни. Гітлер широко використовував свою здатність активізувати великі маси людей та впливати на їх психічний стан. Він вимагав проводити політичні мітинги тільки ввечері, коли психічні і фізичні можливості людини ослаблені. Він «розмивав» психіку людей, робив її сприйнятнішою, а потім зосереджував її на обмеженій кількості гасел, які повторював невпинно, усюди й постійно: знищення марксизму; розрив Версальського договору; завоювання Росії; гарантія «соціальної безпеки» усередині країни; відновлення «національного престижу» Німеччини і всіх німців [10]. Ці головні гасла повторювалися всіма мовами в статтях, перед великою аудиторією, з усіх трибун і сторінок газет.

Одним із важливих завдань, яке ставило перед собою Міністерство народної освіти і пропаганди Німеччини, було розповсюдження матеріалів німецькою мовою та їх вивчення як у самій Німеччині, так і за її межами, особливо на територіях, захоплених військами Третього Рейху. З доповіді професора, доктора Цидклера бачимо, що керівництво фашистської Німеччини розуміло, що від поширення німецької мови і знання її населенням європейських країн залежить ефективність німецької пропаганди. Було окреслено також практичні завдання, які вже реалізувалися в цьому напрямку. Серед них: поширення німецької мови за кордоном; вивчення німецької мови іноземними робітниками, які сотнями тисяч прибувають до Німеччини; запровадження німецької мови в новоутворених областях на захоплених територіях [1, с. 26].

У зв'язку з цим, за наказом А. Гітлера, Німецька Академія перетворилася на корпорацію суспільного права і отримала завдання: дослідити німецьку мову в середині країни, вивчити культурні надбання Німеччини та постійно піклуватися про неї. Третє і найважливіше, на нашу думку, завдання полягало в підпорядкуванні Академії Міністерству народної освіти і пропаганди. До обов'язків Академії також входило виконання завдань за межами країни, які вона отримувала від уряду і Міністерства іноземних справ Німеччини [1, с. 26–27].

Безпосередньо під впливом Міністерства народної освіти і пропаганди Академія відкрила в державі велику кількість курсів для іноземних робітників, східних країн які на середину 1942 року складали близько 4-х мільйонів осіб. Почалося створення спеціальних підручників з німецької мови, зміст яких був спрямований не лише на її вивчення, а й на пропаганду націонал-соціалістичних ідей серед іноземців [1, с. 28].

У структурі Міністерства народної освіти і пропаганди було створено Східний відділ, основним завданням якого була пропаганда боротьби з більшовизмом. До

цього відділу було введено співробітників, які з 1935 р. на професійному рівні займалися пропагандистською діяльністю. Співробітниками Східного відділу було створено птаби для всіх мовних груп населення Радянського Союзу. Їх головний обов'язок – переклад брошур, листівок та ін. з німецької мови; виготовлення і розповсюдження нацистської державної символіки: прапорів, плакатів, які стали справжньою зброєю в руках пропагандистів [1, с. 53].

В умовах активізації пропагандистської діяльності на захоплених німецькою армією територіях виникла необхідність створення Міністерства східних окупованих територій. Фактично Східний відділ і став першим кроком до цього. У Міністерстві східних окупованих територій було сформовано власний відділ просвіти і пропаганди. Цей відділ визначав основні політичні лінії для пропаганди, політичні тенденції [1, с. 54].

Було розроблено чітку структуру Міністерства східних окупованих територій, де передбачалися такі форми пропагандистської діяльності: у цивільних областях – відділ пропаганди та особливий відділ, які на думку працівників міністерства, працювали досить ефективно. Там, де вермахт не міг проводити пропагандистську діяльність (області знаходилися за фронтом), діяли військові інформатори. Для роботи за лінією фронту Міністерством народної освіти і пропаганди, під безпосереднім керівництвом Рейху були виділені спеціальні агенти [1, с. 55].

Ще одним напрямком діяльності відділу Просвіти і пропаганди Міністерства східних окупованих територій була робота серед оstarбайтерів, особливо серед тих, хто добровільно їхав працювати до Німеччини. Але концепція, яка була сформульована керівниками Третього Рейху щодо ставлення до східних робітників, заважала реалізації цього напрямку. Більшість роботодавців ставилися до своїх східних працівників, як до рабів, застосовуючи тілесні покарання і навіть убивства. У такій ситуації вести пропагандистську діяльність серед них, схилиючи їх до співпраці, було неможливо [1, с. 60].

Ще однією важливою державною установою, яка контролювала інформаційно-ідеологічний простір у німецькому суспільстві було Міністерство науки, виховання і народної освіти, створене 30 квітня 1934 р. До переліку його завдань входила організація вищої, середньої і середньої спеціальної освіти в Німеччині, основною базою для його формування послужило аналогічне міністерство в Пруссії, що існувало раніше. У підпорядкування міністерства були передані середні і вищі навчальні заклади, які раніше перебували в розпорядженні окремих округів. Міністр призначав ректорів і деканів університетів, керівників студентських організацій, а також Націонал-соціалістичного союзу доцентів Німеччини.

Перші кроки політики Міністерства науки, виховання і народної освіти проявилися під час введення ідеологічного компоненту до шкільного курсу. Одним із головних завдань освіти було виховання молодого людини, яка б чітко усвідомлювала ідеї націонал-соціалізму. У цьому контексті А. Гітлер виділив дві провідні цілі загальноосвітньої німецької школи: запалити вогонь у серцях молоді та укорінити в її свідомості поняття «раса». Німецька молодь повинна бути готовою до війни, навченою, щоб або перемогти, або померти. Таким чином,

сформувати нових громадян, що усвідомлювали б славу країни та були б фанатично відданими національній ідеї [13, с. 147].

У всіх школах та вищих навчальних закладах Німеччини було звільнено викладачів-євреїв. До 1938 р. щорічно дві третини вчителів початкових класів проходили «ідеологічну обробку» у наметових таборах за містом на фахових місячних курсах з лекціями, семінарами та заліком зі стрілецької підготовки. До роботи допускали вчителів лише тоді, коли в керівництва школи не було ніяких сумнівів щодо їх компетентності і благонадійності. Перетворення не минули й університети. Університетське самоуправління, яке складалося традиційно, було скасоване. Тепер вся влада в університетах була передана безпосередньо ректорам, яких призначав уряд. Професорам і доцентам нав'язувалися нові дисципліни, які вони повинні були читати [13, с. 148].

«Відділ пропаганди Націонал-соціалістичної партії є в даний момент найвищивисшим. На нього покладаються великі надії в справі пропаганди ідей націонал-соціалізму. Для організації діяльності відділу необхідно підібрати людей, відданих у першу чергу, ідеям націонал-соціалізму і Німеччині» [3, с. 649–650]. Ці слова Адольфа Гітлера, які він написав у книзі «Моя боротьба» свідчать про те, що він приділяв величезну увагу пропаганді, за допомогою якої можна було поширювати ідеали націонал-соціалізму і створити такий інформаційний простір, завдяки якому здійснити всі задумані ідеологами загарбницькі плани. Керівники держави мислили тільки категоріями агітаційного ідеологічного мистецтва, вважаючи завдання його ефективності головним і чи не єдиним. Гітлер і Геббельс приділяли значну кількість особистого часу для керівництва тією або іншою культурною акцією, наглядаючи за ходом уже запущених процесів культурної політики.

Зважаючи на це, нацистський пропагандистський апарат розробив і використовував на практиці впродовж 1933–1945 рр. різноманітні форми і методи дії на власне населення. Головною метою пропагандистських служб Третього Рейху було прагнення отримати підтримку німецьких громадян для підготовки і ведення війни з Радянським Союзом. Отже, вивчення характеру і результатів інформаційно-пропагандистського впливу на свідомість німецького населення в умовах підготовки і ведення війни було одним з основних напрямків в діяльності Міністерства народної освіти і пропаганди.

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що нацистська пропаганда сприяла 1933 року успішній стабілізації режиму, що дозволило приступити в подальші роки до швидкої переорієнтації суспільної свідомості. Система нацистської пропаганди, таким чином, стала разом з механізмом державного терору однією з опор Третього Рейху і дозволила його лідерам проводити все більш і більш радикальну зовнішню і внутрішню політику, не побоюючись опору з боку німецького народу.

Список використаних джерел

1. Bundesarchiv. – Koblenz. R 55/606. – 98 s.
2. Historicus. Историк – общественно-политический журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://www.historicus.ru/propaganda/>
3. Hitler A. Mein Kampf [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greatwar.nl/books/meinkampf/meinkampf.pdf>
4. Jowett G. S., O'Donnell V. Propaganda and Persuasion. Newbury Park etc. / G. S. Jowett, V. O'Donnell. – Stuttgart, 1992. – 240 p.

5. Koehl R. L. RKFDV: German resettlement and population policy 1939–1945 / L. Koehl R. – Cambridge, 1957. – 352 p.

6. Longerich P. Propagandisten im Krieg. Die Presseabteilung des Auswärtigen Amtes unter Ribbentrop / P. Longerich. – Munchen, 1987. – 215 p.

7. Lasswell H. D. The structure and function of communication in society. In: Bryson, (ed.) The Communication of Ideas. – N.Y.: Harper and Brothers, 1948. – 412 p.

8. Wipperman W. Der konsequente Wahn. Ideologie und Politik Adolf Hitlers / W. Wipperman. – Muenchen, 1989. – 620 s.

9. Аникеев А. А. НСДАП: идеология, структура и функции / А. А. Аникеев, Г. И. Кольга, Н. С. Пуховская. – Ставрополь, 2000. – 307 с.

10. Аспекты теории и практики информационно-психологического воздействия. 2. Информационно-психологическое воздействие на войска и население противника в годы первой и второй мировых войн [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: http://www.vrazvedka.ru/main/ytikal/lekt-02_02.shtml

11. Герцштейн Р. Э. Война, которую выиграл Гитлер / Р. Э. Герцштейн [перевод с англ.]. – Смоленск: Русич. – 608 с.

12. Гогун А. Черный PR Адольфа Гитлера: Документы и материалы / А. Гогун. – М.: Эксмо, Яуза, 2004. – 416 с.

13. Давлетов О. Р. Гитлерюгенд: від «загону Адольфа Гітлера» до єдиної державної молодіжної організації «третього рейху» (1922–1939 рр.): нариси / О. Р. Давлетов. – Запоріжжя: «Прогрес», 2007. – 196 с.

14. Дробязко С. Вторая мировая война 1939–1945. Восточные добровольцы в вермахте, полиции и СС / С. Дробязко. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2000. – 48 с.

15. Зелинский С. А. Информационно-психологическое воздействие на массовое сознание [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mediagram.ru/netcat_files/108/110/h_1caef80e566efbfa041bafd712f9b13

16. Король В. Ю. Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941–1944 роках / В. Ю. Король. – Київ, 2002. – 128 с.

17. Крысько В. Г. Секреты психологической войны. Перипетии психологической войны [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eartist.narod.ru/text19/011.htm>

18. Окорочков А. Особый фронт. Немецкая пропаганда на Восточном фронте в годы Второй мировой войны / А. Окорочков. – М.: Русский путь, 2007. – 288 с.

19. Панарин И. Н. Информационная война, PR и мировая политика / И. Н. Панарин. – М.: Горячая линия – Телеком, 2006. – 352 с.

20. Почепцов Г. Г. Информация & дезинформация / Г. Г. Почепцов. – М.: Эльга, 2001. – 458 с.

21. Семиряга М. И. Немецко-фашистская политика национального порабощения в оккупированных странах Западной Европы и Северной Европы / М. И. Семиряга. – М.: Наука, 1980. – 239 с.

22. Фест И. Гитлер. Биография. Т. II. – Пермь, 1993. – 480 с.

23. Фуллер Дж. Ф. Ч. Вторая мировая война 1939–1945 гг. Стратегический и тактический обзор / Дж. Ф. Ч. Фуллер. – М.: Иностранная литература, 1956 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://militera.lib.ru/h/fuller/index.html>

24. Шрейдер Ю. А. Системы и модели / Ю. А. Шрейдер, А. А. Шаров. – М.: Радио и связь, 1982. – 152 с.

References

1. Bundesarchiv. – Koblenz. R 55/606. – 98 s.
2. Historicus. Историк – обшhestvenno-politicheskij zhurnal [Електронний ресурс]. – Rezhym dostupu do zhurnal: <http://www.historicus.ru/propaganda/>
3. Hitler A. Mein Kampf [Електронний ресурс]. – Rezhym dostupu: <http://www.greatwar.nl/books/meinkampf/meinkampf.pdf>
4. Jowett G. S., O'Donnell V. Propaganda and Persuasion. Newbury Park etc. / G. S. Jowett, V. O'Donnell. – Stuttgart, 1992. – 240 p.
5. Koehl R. L. RKFDV: German resettlement and population policy 1939–1945 / L. Koehl R. – Cambridge, 1957. – 352 p.
6. Longerich P. Propagandisten im Krieg. Die Presseabteilung des Auswärtigen Amtes unter Ribbentrop / P. Longerich. – Munchen, 1987. – 215 p.
7. Lasswell H. D. The structure and function of communication in society. In: Bryson, (ed.) The Communication of Ideas. – N.Y.: Harper and Brothers, 1948. – 412 p.
8. Wipperman W. Der konsequente Wahn. Ideologie und Politik Adolf Hitlers / W. Wipperman. – Muenchen, 1989. – 620 s.

9. Anikeev A. A. NSDAP: ideologiya, struktura i funktsii / A. A. Anikeev, G. I. Kolga, N. E. Puhovskaya. – Stavropol, 2000. – 307 s.

10. Aspekty teorii i praktiki informatsionno-psihologicheskogo vozdeystviya. 2. Informatsionno-psihologicheskoe vozdeystvie na voyska i naselenie protivnika v gody pervoy i vtoroy mirovykh voyn [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu do zhurnal: http://www.vrazvedka.ru/main/ytikal/lekt-02_02.shtm

11. Gertshteyn R. E. Voyna, kotoruyu vyigral Gitler / R. E. Gertshteyn [perevod s angl.]. – Smolensk: Rusich. – 608 s.

12. Gogun A. Chernyy PR Adolfa Gitlera: Dokumenty i materialy / A. Gogun. – M.: Eksmo, Yauza, 2004. – 416 s.

13. Davlyetov O. R. Gitler i yugend: vid «zagonu Adol'fa Gitlera» do yedy'noy derzhavnoy molodizhnoy organizatsii «tret'ogo reikhu» (1922–1939 rr.): nary'sy / O. R. Davlyetov. – Zaporizhzhya: «Prosvita», 2007. – 196 s.

14. Drobyazko S. Vtoraya mirovaya voyna 1939–1945. Vostochnyye dobrovoltsy v vermahte, politiki i SS / S. Drobyazko. – M.: OOO «Izdatelstvo AST», 2000. – 48 s.

15. Zelinskiy S. A. Informatsionno-psihologicheskoe vozdeystvie na massovoe soznaniye [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.mediagram.ru/netcat_files/108/110/h_1eacf80e566efbfa041baf4712f9b13

16. Korol' V. Ju. Tragediya vjys'kovopolonennykh na okupovaniy terytoriy Ukrainy v 1941–1944 rokakh / V. Ju. Korol'. – Kyi'v, 2002. – 128 s.

17. Kryisko V. G. Sekrety psihologicheskoy voyni. Peripetii psihologicheskoy voyni [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.evartist.narod.ru/text19/011.htm>

18. Okorokov A. Osobyiy front. Nemetskaya propaganda na Vostochnom fronte v gody Vtoroy mirovoy voyni / A. Okorokov. – M.: Russkiy put, 2007. – 288 s.

19. Panarin I. N. Informatsionnaya voyna, RR i mirovaya politika / I. N. Panarin. – M.: Goryachaya liniya – Telekom, 2006. – 352 s.

20. Pocheptsov G. G. Informatsiya & dezinformatsiya / G. G. Pocheptsov. – M.: Elga, 2001. – 458 s.

21. Semiryaga M. I. Nemetsko-fashistskaya politika natsionalnogo poraboscheniya v okkupirovannykh stranakh Zapadnoy Evropy i Severnoy Evropy / M. I. Semiryaga. – M.: Nauka, 1980. – 239 s.

22. Fest I. Gitler. Biografiya. T. II. – Perm, 1993. – 480 s.

23. Fuller Dj. F. Ch. Vtoraya mirovaya voyna 1939–1945 gg. Strategicheskyy i takticheskyy obzor / Dj. F. Ch. Fuller. – M.: Inostrannaya literatura, 1956 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://militera.lib.ru/fuller/index.html>

24. Shreyder Yu. A. Sistemy i modeli / Yu. A. Shreyder, A. A. Sharov. – M.: Radio i svyaz, 1982. – 152 s.

Salata O. O., doctor of historical sciences, professor of history of Ukraine Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), osoznanie_oks@bk.ru

Activities of the Ministry of Education and Promotion System in Germany of Nazi ideology in the 1933–1941 biennium

There has been covered the work of Nazi propaganda apparatus to devise methods and various forms of impact on their own population in the spheres of education, science and public relations. It's proved that the process of formation and activities of the Ministry of Education and propaganda, its structure and methods of public work in Germany in 1933–1941 seemed to get the support of German citizens for the preparation and conduct of the war with the Soviet Union. The character and results of outreach impact on the minds of the German population in the period of preparation and conduct of the War as one of the main directions in the activity of the Ministry of Education and propaganda has been dealt with this paper. It was brought to the notice that Nazi propaganda happened to promote a successful stabilization of the regime to start overestimating population's outlook and consciousness in future.

Keywords: Third Reich, propaganda, information policy, the Ministry of Public Education and Propaganda, methods and forms of propaganda.

Салата О. А., доктор исторических наук, доцент, заведующая кафедрой истории Украины, Киевский университет им. Бориса Гринченко (Украина, Киев), osoznanie_oks@bk.ru

Деятельность Министерства народного просвещения и пропаганды Германии в системе нацистской идеологии в 1933–1941 гг.

Показано работу нацистского пропагандистского аппарата и разработку и использование им различных форм и методов воздействия на собственное население в области образования, науки и общественных отношений. Раскрыто процесс формирования и деятельности Министерства образования и пропаганды, его структуру и методы деятельности в Германии в 1933–1941 гг., стремление получить поддержку немецких граждан для подготовки и ведения войны с Советским Союзом. Определен характер и результаты информационно-пропагандистского воздействия на сознание немецкого населения в условиях

подготовки и ведения войны как одно из основных направлений в деятельности Министерства народного просвещения и пропаганды. Доказано, что нацистская пропаганда способствовала успешной стабилизации режима, что позволило присутствию в последующие годы к быстрой переориентации общественного сознания.

Ключевые слова: Третий рейх, пропаганда, информационная политика, Министерство народного просвещения и пропаганды, методы и формы пропаганды.

УДК 327.061.1ЕС:94(268.9)

Горобець О. О., студент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), alexmir93@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЗАСАД ПОЛІТИКИ ЄС ЩОДО АРКТИЧНОГО РЕГІОНУ (ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

На основі аналізу «арктичних документів» Європейського Союзу у дослідженні зроблено спробу висвітлити пріоритетні напрямки діяльності ЄС в Арктичному регіоні, його роль у вирішенні проблем Півночі. Аналізуються особливості кооперації між Європейським Союзом та «арктичними країнами». У статті визначено нові виклики політиці ЄС в Арктиці. Увага акцентується на неоліберських амбіціях Росії на поч. ХХІ ст., які порушують хиткий баланс в Арктичному басейні. Встановлено, що такий стан речей формує у європейському просторі додаткові Європейському Союзу центри сил, що лояльно діє в бік США, основним напрямком діяльності яких є Арктика. В результаті дослідження виявлено, що Європейський Союз прагне відігравати помітну роль у вирішенні проблем в регіоні, але його оборонні доктрини можуть виявитися неефективними при виникненні реальних конфліктних ситуацій в Арктичному регіоні. Тому скандинавські країни тягнуть до пошуку додаткових політичних, військових, економічних важелів стримування активності РФ у північному напрямку.

Ключові слова: Арктика, геополітика, міжнародні відносини, ЄС, скандинавські країни, США, Україна.

Вже на початку ХХ ст. Арктика стала невід'ємною частиною світополітичного простору. Проте у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. міжнародна боротьба за регіон істотно посилюється. Глобальне потепління породило новий раунд змагання на різних рівнях за території та ресурси Півночі. Країни прагнуть зберегти та розширити свій суверенітет в регіоні. Набуває актуальності питання, буде Арктика підконтрольна чітким нормам міжнародного права, чи стане вільним майданчиком для військово-політичної, наукової, промислової діяльності. Для традиційних «арктичних країн» сформувалися нові внутрішні та зовнішні виклики.

Найбільший науковий інтерес до дослідження проблем Півночі проявляють представники «арктичних країн», а також країн-претендентів на арктичні території. Зокрема відзначимо праці Джозеф Чініонг, Майк Венструп, Хізер Конлі, Скот Боргерсон, Майкл Баєрс, Лі Чженьфу та ін. В українському інформаційному та науковому просторі також зростає увага до Арктичного регіону. Її загострив аналіз витоків та причин агресивної російської зовнішньої політики, складовою частиною якої, зокрема, стали і кроки, спрямовані на силове і правове утвердження російських інтересів в регіоні. Найпомітніші розвідки з цієї проблематики належать перу М. Гончара [1]. Проте вітчизняні та і значною мірою зарубіжні дослідники практично не затркують проблему ставлення Європейського Союзу як консолідованого міжнародного гравця до Арктики. Ось чому, на нашу думку, інтерес становить звернення до проблеми підходів ЄС до Арктичного регіону.

CONTENT

HISTORICAL STUDIENS

Soldatenko V. F. Ukrainian parties of the revolutionary era and the formation of national and political identity of citizens (1917–1918 years)	7
Konyk O. O. Katerynoslav peasants at the tribune of the State Duma of the Russian empire (1906)	21
Shvydchenko T. M. Voloh Ataman and his supporters during the First Winter campaign (1919–1920)	24
Skakalska I. B. Cooperative activity of the Ukrainian elite of Volynsk voyevodstvo (1921–1939)	28
Ostrovskaya N. D. Staffing fledgling education system in the Ternopil region on period 1939–1941 year	31
Voloshyn M. M. The center of the Ukrainian ethnography of Lviv: main areas of scientific activity in 1939–1959 years	33
Kravchuk L. V. Sovietization of Ternopil to education in 40's years: ideological and methodological aspects	39
Kiridon P. V. The representative of nomenclature of Ukrainian SSR in postwar period (1945 – the middle of the 1960s) as an element of the bureaucratic system	41
Lukyanenko O. V. «My character is not suitable for teaching»: professional vocation of students of pedagogical institutes of the Ukrainian SSR of the «thaw» period (P. 1)	48
Malyarchuk O. M. Structure of cattle breeding farms in western regions of Ukrainian SSR (1960–1990)	51
Posokhov I. S. The history of tourism development in Germany: the experience for Ukraine	56
Bey R. V. All–Union Scientific Research Institute for Testing of Machines and Equipment for Animal Husbandry and Fodder Production (1948–1990)	60
Boroday I. S. Becoming of farm animal physiology in the Ukrainian lands	62
Verbytskyi V. A. From the history of development of school water sports in mykolaiv region (the beginning of the 20th century)	65
Gaydaenko I. V. The history of the development of wind power in Ukraine in the context of genetic coevolution of human and natural systems	68
Strilchuk L. V. Influence of the historical stereotypes on the state of the Ukrainian national minority in the Republic of Poland: difficulties, realia, perspectives	74
Chepurda G. M. The development of the irrigation system of Ukraine in accordance with the Great Plan to Transform Nature	78
Donskaja M. D. Chronology of the methods and technologies of water purification in the world.	83
Gvozdkov S. Y. Shaping of G. W. Bush Administrations' Conceptual Framework towards post–Soviet Nations	88
Adamskiy V. R. Sources on the History of Theological Faculty of Kamyanets–Podilskyi State Ukrainian University	92
Ivanitskyy I. V. Longinus Tsehelskyi in exile (based on assets TsDIAL)	96
Salata O. O. Activities of the Ministry of Education and Promotion System in Germany of Nazi ideology in the 1933–1941 biennium	101
Horobets O. O. Development of the EU's Arctic policy (beginning of the 21st century)	106
Gorodnia N. D. ASEAN as a Model of Southeast Asian Nations' Regional Interaction	109
Volcanov S. I. On the problem of the historicity of Miltiades decree	113
Aliyeva R. Historical and Ethnographic Reserve Gala	116
Bahyshova R. R. Chronicles «Garabagnamehs» on the history of Garabagh	120
Bakhtiyarov H. A. Azerbaijan's regional cooperation: the role and place of military factors	123
Gasimov R. Y. The activity of the Azerbaijani delegation in the direction of protecting the sovereign rights of the country during Istanbul mission (based on the Ottoman archival materials)	127
Guliev E. A. Some issues of the medieval history of Caucasian Albania in the creation of Ziya Bunyadov	130
Ismailov Sh. The main stages of development of education of Azerbaijani youth abroad	136

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Boychenko M. I. Making global justice as a valuable functionalism in action.	140
Brylinska B. Y. Semantic analysis of the concept «border» in the context of human existence.	143
Danylova T. V. The concept of a pluralistic identity in the postmodern worldview	149
Yehupov M. V. Semantic parameters of identity as a conceptual focus of confrontation	151
Kasyanov D. V. Historical waves of civilization of mankind	157
Kyselytsia S. V. Wisdom of belief as integrity of human being.	161
Kovchak V. Signed, logical and symbolic aspects of the construction of the social world: social and philosophical analysis.	164
Lustin Yu. M. Individualism as a form of expression of personality in modern western society	169
Matvienko I. S. The theory of humanism: «a system of man» (Marx and Freud).	171
Vyacheslavova E. A. Philosophical and aesthetic reflexion of referential metaphor in fine arts: to the question of the relationship of extralinguistic and linguistic symbolism	174
Bilous A. O. Rhetorical aspects of communication in the Internet network.	178
Lavrova–Reinfeld I. A. Methodological approaches and conceptual underpinnings of subjectivity philosophy	184
Matvienko O. I. Symbol as a tool for reflection of reality: features and patterns.	187
Limonchenko V. V. The human situation in the light of davos discussion: the problem of the paradigm of thinking	192
Petrenko D. V. The articulation of nature in the context of philosophical anthropology	197
Litvinchuk L. Yo. The fate of the Enlightenment and the «crisis of European humanity»	200
Razumenko O. O. Active and dynamic society as the precondition forming of a knowledge society	203
Shevchenko A. A. Technology as a determinant of social and cultural transformations in the XXI century	207
Saliy A. V. The lonely man on the way towards the dialogue (M. Buber)	211
Lyashchenko I. S. Mass culture and sustainable development: the question of the problem statement	213

Tereshchenko M. M. Evolution of the innovation process models as a conceptual basis for the requirements for specialist in innovations	217
Shmorgun Oleksandra O. The existential measure of Ukrainian Modernism: I. Franko, Lesya Ukrainka, V. Vynnychenko	222
Yagodzinskiy S. M. Social and synergistic background of global information networks complexity	227
Oleksenko R. I. Religious socialization of the entrepreneur	230
Patsan V. O. (Eulogius, bishop of Novomoskovsk) «In the image and likeness of God»: the biblical origins of the concept of personality	233
Gudima I. P. The idea of a miracle, and the operation of «interventional» terminology in Christian theology	244
Stetsenko V. I. Features humandimension content of existential philosophy: from existentialism to religious personalism	247
Bogomolets O. V. Specificity of the Slavic pagan worldview in the context of its Christian transformation.	251
Vergeles K. M. Philosophical and religious studies analysis of the faith and its criteria	255
Golodyuk N. V. «Pochaev shrines» as the central object of pilgrimage and religious tourism in the north-western region of Ukraine	258
Ostashchuk I. B. Biblical Christian symbolism of the semantics of mountains	262
Pryimak D. Yo. Pilgrimage in Christianity, Buddhism and Islam as the factor of cultural globalization	265
Zavalniuk O. V. Sport as an activity of the individual	268
Karaban O. M. Formation of civil activity of the person by means of education in the family.	272
Matviychuk B. S. The art of perfumery art in advertising	275
Zagorodniuk Ju. A. Sitcom as a topical comic form in mass culture	278
Nesterova M. A. Perspectives of cognitive practices in education	283
Hanaba S. A. The nature of knowledge in the «knowledge society»: conceptual outlines and educational implications	286
Maruchovska-Kartunova O. O. Formation of the ethnopoltical conflict-consensus competences as an important component of the series of general competences of students.	289
Antifeeva Ch. Theoretical analysis of gender in cultural and educational space as a philosophical problem	292
Gumenuk A. M. The heuristic potential of nonlinear thinking for the modern teacher	295
Zubchenko L. V. Philosophy of Education and dialogical context of the development of the educational process.	299
Konovalechuk V. I. The problem of the creative potential of the person in philosophy of education.	302
Kostyuchkov S. K. Establishing modern civilization personal competence model means education and training	306
Gamidov G. Aggression against the literary and cultural monuments of Azerbaijan	309

POLITICAL SCIENCES

Vetrinsky I. M. Geopolitical preconditions of Russian aggression against Ukraine	316
Ninichuk A. V. Ukraine and Poland in the system of the modern geopolitical coordinates: humanitarian vector of cooperation	320
Potapenko Ya. O. The reception of the relations between the authorities and society in the intellectual circles of Ukraine after Maidan	323
Dunets V. B. Civic education in action: foreign experience and perspective for Ukraine	328
Nikolaychuk G. G. Actor-network theory application for construction sport and politics interconnection model in Ukraine	332
Balatska O. B. Political violence as a global problem: global trends.	337
Dashevsk'a O. V. Synergetic paradigm in geopolitics	342
Makarenko L. P. The role of state media in the process of political communications	345
Menshenina A. E. A variety of approaches to the definition of «information society»	349
Grigor O. O. Multilateral diplomacy as a factor in settling international conflicts and crisis situations	351
Konakh V. K. Essence, main approaches and principles the state regulation of the media space: scientific understanding of the problem	356
Lutsyshyn H. I. On the matter of representation of national minorities in elected government agencies	363
Nazarov N. S. Post-Soviet pseudo-democratic transit.	367
Prymak L. P. The background and democratic consolidation factors: theoretical and methodological approach	371
Stoyko O. M. The objectives of legal regulation of political parties	373
Vonsovych O. S. NATO as a major contributor to international security	376
Valyukh L. I. The position of Salisbury conservative government on German colonial expansion in Africa (1885–1888)	379
Galadzhij O. V. Characteristics of the concepts of security policy of Barack Obama's Asia-Pacific	382
Moshchenko O. Place and role of the Republic of Turkey in the key regional organizations in the Middle East.	386

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

Солдатенко В. Ф. Украинские партии революционной эпохи и формирования национально-политической идентичности граждан (1917–1918 гг.)	7
Коник А. А. Екатеринославские крестьяне на кафедре Государственной думы Российской империи (1906 г.)	21
Швидченко Т. Н. Атаман Волох и его сторонники во время Первого Зимнего похода (1919–1920 гг.)	24
Скакальская И. Б. Кооперативная деятельность украинской элиты Волынского воеводства (1921–1939 гг.)	28
Островская Н. Д. Кадровое обеспечение системы образования в новообразованной Тернопольской области в период 1939–1941 гг.	31
Волошин М. М. Львовский центр украинской этнографии: основные направления научной деятельности в 1939–1959 годах	33
Кравчук Л. В. Советизация образования Тернопольщины в 40-х годах: идеологический и методологический аспекты	39
Киридон П. В. Номенклатурщик Украинской ССР послевоенного времени (1945 – середина 1960-х годов) как элемент бюрократической системы	41
Лукьяненко А. В. «Мой характер не подходит для учительства»: профессиональное призвание студентов педагогических вузов УССР времён «оттепели» (Ч. 1)	48
Маларчук О. М. Структура животноводства колхозов западных областей Украинской ССР (1960–1990 гг.)	51
Посохов И. С. История развития туризма в Германии: опыт для Украины	56
Бей Р. В. Всесоюзный научно-исследовательский институт по испытанию машин и оборудования для животноводства и кормопроизводства (1948–1990)	60
Бородай И. С. Становление физиологии сельскохозяйственных животных на украинских землях	62
Вербицкий В. А. Из истории развития школьного водного спорта на Николаевщине (начало XX ст.)	65
Гайдаенко И. В. История развития ветровых электростанций в Украине в контексте генетической коэволюции антропогенных и природных систем	68
Стрильчук Л. В. Влияние исторических стереотипов на положение украинского национального меньшинства в Республике Польша: трудности, реалии, перспективы	74
Чепурда А. Н. Развитие оросительной системы Украины в соответствии с «Великим планом преобразования природы»	78
Донская М. Д. Хронология методов и технологий очистки воды в мире	83
Гвоздков С. Ю. Формирование концептуальных основ политики администраций Дж. У. Буша на постсоветском пространстве	88
Адамский В. Р. Источники по истории богословского факультета Каменец-Подольского государственного украинского университета	92
Иваницкий И. В. Лонгин Цегельский в эмиграции (по материалам фондов ЦГИАЛ)	96
Салата О. А. Деятельность Министерства народного просвещения и пропаганды Германии в системе нацистской идеологии в 1933–1941 гг.	101
Горобец А. А. Формирование принципов политики ЕС в отношении Арктического региона (начало XXI в.)	106
Городня Н. Д. АСЕАН как модель регионального взаимодействия государств Юго-Восточной Азии	109
Волканов С. И. К проблеме историчности декрета Мильтиада	113
Алиева Р. Историко-этнографический заповедник Гала	116
Бахышова Р. Р. Хроники «Гарабагнаме» по истории Гарабага	120
Бахтияров Г. А. Региональное сотрудничество Азербайджана: роль и место военных факторов	123
Гасымов Р. Я. Деятельность Азербайджанской делегации в направлении защиты суверенных прав страны во время Стамбульской миссии (на основании османских архивных материалов)	127
Гулиев Э. А. З. М. Бунятов о некоторых вопросах истории Кавказской Албании	130
Исмаилов Ш. Основные этапы развития образования молодежи Азербайджана за рубежом	136

ФИЛОСОФСКИЕ НАУКИ

Бойченко М. И. Созидание глобальной справедливости как ценностный функционализм в действии	140
Брилинская Б. Ю. Семантический анализ понятия предела в контексте человеческого существования	143
Данилова Т. В. Концепция плюралистической идентичности в постмодернистской картине мира	149
Егупов Н. В. Содержательные параметры идентичности как средоточие концептуальных противостояний	151
Касьянов Д. В. Исторические волны цивилизационного развития человечества	157
Киселица С. В. Мудрость веры как целостность человеческого бытия	161
Ковчак В. Знаковый, логический и символичный аспекты конструкции социального мира: социально-философский анализ	164
Лустин Ю. М. Индивидуализм как форма проявления личности в современном западном обществе	169
Матвиенко И. С. Теория гуманизма: «система человека» (К. Маркс и З. Фрейд)	171
Вячеславова Е. А. Философско-эстетическая рефлексия референциальной метафоры в изобразительном искусстве: к вопросу о соотношении экстралингвистического и лингвистического символизма	174
Белоус А. А. Риторические аспекты коммуникации в сети Интернет	178
Лаврова-Рейнфельд И. А. Методологические подходы и концептуальные обоснования философии субъективности	184
Матвиенко О. И. Символ как инструмент отражения действительности: особенности и закономерности	187
Лимонченко В. В. Ситуация человека в свете давосской дискуссии: проблема парадигмы мышления	192
Петренко Д. В. Артикуляция природы в контексте философской антропологии	197
Литвинчук Л. И. Судьба Просвещения и «кризис европейского человечества»	200
Разуменко О. О. Активное и динамическое общество как предпосылка формирования общества знаний	203

Шевченко А. А. Технология как детерминанта социокультурных преобразований в XXI веке	207
Салий А. В. Человек—одинокій на пути к диалогу (М. Бубер)	211
Лященко И. С. Массовая культура и устойчивое развитие общества: к вопросу постановки проблемы	213
Терещенко М. Н. Эволюция моделей инновационного процесса как концептуальная основа требований к профессионалу по инновационной деятельности	217
Шморгун Александра А. Экзистенциальное измерение украинского модернизма: И. Франко, Леся Украинка и В. Винниченко	222
Ягодзинский С. Н. Социально—синергетические предпосылки комплексности системы глобальных информационных сетей	227
Олексенко Р. И. Религиозная социализация личности предпринимателя	230
Пацан В. А. (Евлогий, епископ Новомосковский) «По образу и подобию Божьему»: библейские истоки идеи личности	233
Гудыма И. П. Идея чуда и функционирование «интервенциональной» терминологии в христианской теологии	244
Стеценко В. И. Особенности человекомерного содержания экзистенциальной философии: от экзистенциализма к религиозному персонализму	247
Богомолец О. В. Специфика языческого мировоззрения славян в контексте его христианской трансформации	251
Вергелес К. Н. Философско—религиоведческий анализ веры и ее критериев	255
Голодюк Н. В. «Почаевские святыни» как центральные объекты паломничества и религиозного туризма в северо—западном регионе Украины	258
Остащук И. Б. Библейско—христианская семантика символизма гор	262
Приймак Д. И. Паломничество в христианстве, буддизме, мусульманстве как фактор глобализации культуры	265
Завальнюк Е. В. Спорт как деятельность личности	268
Карабань О. Н. Формирование основ гражданской активности личности средствами воспитания в семье	272
Матвийчук Б. С. Искусство в рекламе парфюмерного искусства	275
Загороднюк Ю. А. Ситком как актуальная форма комического в массовой культуре	278
Нестерова М. А. Перспективы когнитивных практик в обучении	283
Ганаба С. А. Природа знаний в «обществе знаний»: концептуальные абрисы и образовательные импликации	286
Маруховская—Картунова О. О. Формирование этнополитических конфликтно—консенсусных компетентностей как важной составляющей цикла общих компетентностей студентов	289
Антифеева К. Теоретический анализ гендера в культурно—образовательном пространстве как философская проблема	292
Гуменюк А. Н. Эвристичность нелинейного мышления для современного педагога	295
Зубченко Л. В. Философия образования и диалогический контекст развития учебного процесса	299
Коновальчук В. И. Проблема творческого потенциала личности в философии образования	302
Костючков С. К. Формирование современной модели цивилизационной личностной компетентности средствами образования и воспитания	306
Гамидов Г. Агрессия против литературных и культурных памятников Азербайджана	309

ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ

Ветринский И. М. Геополитические предпосылки российской агрессии против Украины	316
Ниничук А. В. Украина и Польша в системе современных геополитических координат: гуманитарный вектор сотрудничества	320
Потапенко Я. А. Рецепция отношений между властью и обществом в интеллектуальной среде постмайданной Украины	323
Дунец В. Б. Гражданское образование в действии: заграничный опыт и перспективы для Украины	328
Николайчук Г. Г. Применение акторно—сетевой теории для построения модели взаимосвязи спорта и политики в Украине	332
Балацкая Е. Б. Политическое насилие как мировая проблема: глобальные тенденции	337
Дашевская О. В. Синергетическая парадигма в геополитике	342
Макаренко Л. П. Роль отечественных СМИ в процессе политических коммуникаций	345
Меньшенина А. Е. Разнообразие подходов к определению понятия «информационное общество»	349
Григор О. А. Многосторонняя дипломатия как фактор урегулирования международных конфликтов и кризисных ситуаций	351
Конах В. К. Сущность, основные подходы и принципы государственного регулирования развитием медиaproстранства: научное осмысление проблемы	356
Луцишин Г. И. К вопросу о представительстве национальных меньшинств в органах власти	363
Назаров Н. С. Постсоветский псевдодемократический транзит	367
Приймак Л. П. Предпосылки и факторы демократической консолидации: теоретико—методологический подход	371
Стойко Е. М. Цели правового регулирования деятельности политических партий	373
Вонсович А. С. НАТО как основной контрибутор международной безопасности	376
Валюх Л. И. Позиция консервативного правительства Солсбери касательно немецкой колониальной экспансии в Африке (1885—1888 гг.)	379
Галаджий А. В. Характеристика концепций политики безопасности администраций Барака Обамы по Азиатско—Тихоокеанскому региону	382
Мощенко А. Место и роль Турецкой Республики в ключевых региональных объединениях на Ближнем Востоке	386